

„Lietuva, tėvyne mūsų...”¹

Boleslovas Jaloveckis

LIETUVA, Tėvyne mano, Tu mielesnė už sveikata!...²
Taip šaukė vienas iš poetų Adomas Mickevičius, kuris šiuose keliuose sakiniuose įvardijo visą lietuvių tautos sielos esmę ir pažymėjo išskirtinę jos jėgą, nes kas gali būti galingesnio už sveikatą?

Lietuvių tautos sveikata slypi jos unikalioje moralinėje kultūroje, jos aukštame humanitariniame instinkte.

Lietuvių tauta, narsi mūšyje ir mylinti laisvę, užkariaudama kitas tautas jų neslopino, o pasiimdama belaisvius jų nekankino, tačiau saugodavo juos savo šalyje, suteikdama jiems galimybę laisvai įsikurti.

Didžiausias belaisvių skaičius XII, XIII ir XIV amžiuose atkeliavo iš Lenkijos teritorijos, kur per užpuolimus lietuviai grobdavo tūkstančius abiejų lyčių žmonių.

Lenkijos gyventojai arba susimaišydavo su vietiniais Lietuvos gyventojais, arba įkurdavo atskiras gyvenvietes³.

Lietuviai, dar būdami pagoniais, spėjo sukurti didingą valstybę, išsaugodami tarp užkariautų tautų tradicijas ir papročius. Tačiau, neturėdami savo rašto⁴, iš pradžių naudojos baltarusišku raštu, o vėliau, kai Lietuva savo noru susijungė su Lenkija, kad apsigintų nuo Kryžiuočių ir priėmė katalikų tikėjimą, baltarusių kalba ir tikėjimas užleido vietą lenkų kalbai ir tikėjimui; atsitiko tai lengvai, nes daugiau kaip kelis tūkstančius

¹ Išversta iš: Jałowiecki, Bolesław (1906). *Litwo, Ojczyzna nasza...* Petersburg: Drukarnia A. Smilgo, Ekaterinenski kan, № 10.

² „Lietuva! Tėvyne mūsų! Tu esi kaip sveikata“ – žodžiai, kuriais prasideda žinoma Adomo Mickevičiaus poema „Ponas Tadas“. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

³ Dauguma modernių baltarusių, lenkų ir lietuvių veikėjų (A. Smaliančiukas, V. Varenija, J. Bardach, U. Vialgorskij, J. Juckevič, P. Eberhardt. R. Miknis ir kt.) skeptiškai žiūri į versiją, pagal kurią moderni lenkų mažuma Baltarusijos teritorijoje susiformavo masiniu žmonių perkraustymo iš etninės Lenkijos teritorijos metu. Žmonių perkraustymai iš dabartinės Lenkijos teritorijos į Baltarusijos, remiantis moksliniais tyrimais visais istoriniais etapais turėjo epizodinius momentus ir niekada nebuvo masiniai. Pagrindinis, visgi, faktas, susijęs su lenkų bendruomenės formavimusi Baltarusijoje ir Lietuvoje, yra polonizacijos ir vietinių gyventojų polonizavimosi procesai. Šitas klausimas yra plačiau išnagrinėtas (Смелянчук, 2004:17-36). – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

⁴ Lietuviai kažkada naudojo runų raštą, tačiau tokių raštų šaltinių yra išlikę labai nedaug, todėl jo negalima pripažinti visuotiniu. Pirmuosius rašto pavyzdžius galima atrasti pirmoje XVI a. pusėje, bet runos jau nebenaudojamos. – *Autoriaus pastaba*.

metų visoje Lietuvos teritorijoje lenkai ir lietuviai tarpusavyje buvo susimaišę krauju ir brolišku. Lenkai iš tikrųjų buvo Vakarų kultūros Lietuvoje tarpininkais ir kiekvienas lietuvis, kuris siekė išsilavinimo, net ir nenorėdamas vartojo lenkų kalbą ir raštą. Dėl šios priežasties visos Lietuvos gyventojų išsilavinusios klasės vartojo lenkų kalbą.

Ne su ugnimi ir kardu plito lenkiška kultūra Lietuvoje, tačiau broliško kraujo junginio pagrindu. Lenkai niekada neprimedavo lietuviams savo kalbos ir negalėjo to daryti, nes Lietuva iki pat Lenkijos Žečpospolitos⁵ žlugimo sudarė atskirą Lenkijos Respublikos dalį su plačia autonomija, savo išdu. Visos šalies institucijos iš esmės buvo šios valstybės piliečių rankose.

Lenkų kalba Lietuvoje turi tas pačias pilietines teises, kaip ir lietuvių kalba, nes siekia beveik priešistorinius laikus, kaip jungiantis su lietuvių kalba elementas, kaip jų gimtoji kalba. Skirtumas yra tik tas, kad lenkų kalbą dažniausiai vartojo šviesuolių klasės ir buržuazija, o lietuvių arba baltarusių kalba buvo prasčiokų kalba.

Iki XVIII a. pabaigos visoje Europoje žmonių švietimo lygis buvo labai žemas ir tik praeitame, XIX a., dėl visuomenės demokratizacijos proceso masių švietimas tapo būtinu, o tai reiškia, kad žmonių kasdieniniame gyvenime vartojama kalba turėjo transformuotis taip, kad galima būtų atlikti daug įvairių civilizacijos keliamų užduočių.

Didžioji dalis nuopelnų priklauso mūsų tėvynainiams lietuviams⁶, kurie pirmi suprato, kad žmones reikia mokyti jų kasdienės kalbos, ir, kad jie privalo su prakaitu dirbti šia kryptimi, nepaisant milžiniškų kliūčių, kurias iki paskutinio momento stato vyriausybės. Jie tapo tikrais liaudies švietimo pionieriais Lietuvoje.

Vertas dėmesio yra tas faktas, kaip šie žmonės nuo praėjusio šimtmečio slapta dirbami šalyje ir, aišku, užsienyje, ypač Tilžėje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose Šiaurės Amerikoje, turėdami nedidelius materialinius resursus, įstengė iš bendruomenės kalbos padaryti literatūrinę kalbą, kuri dabar užsikariavo pilietines teises tarp literatūrinių kalbų sąrašo. Tuo tarpu mūsų šalyje ši kalba beveik per metus tapo tokia artima, tarsi lietuviškas raštas ir knygos būtų tarp mūsų. Šis neįprastas literatūros pažinimas rodo, kad sėkla pateko ant pilnai parengto dirvožemio, ant labai kultūrinio dirvožemio.

⁵ Reiškia, kad „Lenkijos Žečpospolita“ tų laikų dokumentuose neregistruavo ir netgi dabartiniai lenkų mokslininkai (nekalbant jau apie baltarusių ir lietuvių mokslininkus) nėra linkę šios valstybės laikyti lenkų nacionalistine. Oficialiai tuometiniuose daugumos raštuose naudojama sąvoka „Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Žečpospolita“. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba.*

⁶ Pradedant nuo XVI a. raštininkų, užbaigiant dabartiniais literatūros autoritetais. – *Autoriaus pastaba.*

Šios atraminės kultūros vadovu buvo mūsų antroji lygiagrečioji gimtoji kalba - lenkų, kuri dabar su brolišku malonumu lietuvių kalbai atiduoda viską, kas remiantis teisingumu turi jai priklausyti, tačiau ir toliau nesustoja dirbti lygiagrečiai Lietuvos kultūros, šių dviejų kalbų bendros tėvynės, ir vienos tautos labui.

Palangos, Kauno, Vilkaviškio, Švenčionių ar Vilniaus, Gardino, Naugarduko ir net Minsko gyventojas visuomet yra lietuvis, nepriklausomai nuo to, ar jis kalba lietuvių, lenkų ar baltarusių kalba. Jo visas gyvenimas, jo papročiai ir jo viso gyvenimo esmė panaši yra visur ir be kalbos sunku būtų surasti kažkokį didesnę skirtumą. Tai įrodo, kad visoje Lietuvos teritorijoje gyvena viena tauta, per kelis šimtmečius sutvirtinta bendru lietuvių, lenkų ir baltarusių krauju.

Genialus poetas ir filosofas Adomas Mickevičius mąstė ir rašė lenkiškai, tačiau buvo tipiniu lietuviu, buvo tautos su krikščione siela sūnumi, kilusiu iš lietuvių ir lenkų kraujo susimaišymo. Jis yra kaip lenkų, taip ir lietuvių poetas, nes kalbėdamas gražia lenkų kalba išreiškė savo jausmus ir mintis, kurių tėvynė buvo jo mylimoji gimtinė Lietuva.

Mes, lietuviai, negalime ir neturime teisės atsakyti lenkų kalbos, kuri buvo mūsų kultūros vedliu. Mes negalime išsiginti visų mūsų žinomų tautiečių, kurie lenkų kalba skelbė mokslines ir moralines tiesas, tuo labiau, kad kiekviename iš lietuvių yra nors lašas lenkiško kraujo. Mylėkime, dirbkime tam, kad galėtumėme pakelti mūsų gražią lietuvių kalbą ir literatūrą į aukštesnį lygį, mokykime mūsų vaikus lietuvių kalbos, vystykime Lietuvos literatūrą, leiskime vadovėlius ir mokslo darbus lietuvių kalba, tačiau neatmeskime mūsų kultūros tradicijų, kurios yra glaudžiai susijusios su šia kalba.

Prisiminkime, kad tarp civilizuotų Europos tautų mes, lietuviai, galime užimti atitinkamą vietą tik dėl to, kad turime daug istorinių ir kultūrinių tradicijų, kad galime pateikti visą sąrašą žinomų asmenų, kuriais visas pasaulis gali didžiuotis.

Ne šalies meilė, o partinis fanatizmas gali atmesti bendros Lenkijos ir Lietuvos kultūros faktą tik todėl, kad ji buvo vykdoma tarpininkaujant lenkų kalbai. Reikia būti aklu bepročiu arba piktos valios žmogumi tam, kad visą Lietuvos inteligentiją tik todėl, kad ji kalbėjo lenkų kalba, laikyti kažkokiais priešiškais ateiviais.

Jeigu mes dabar galime eiti toliau su civilizuotomis Europos tautomis, lengvai įsisavinti žinias ir mokytis gimtosios lietuvių kalbos, tai reiškia, kad praeitės kartos mus tinkamai parengė, kad mes turėjome ir iki šiol turime

savo inteligentią, kad per amžius lenkai ir lietuviai dirbo kartu ir palaipsniui kaupė medžiagą, kurią galima pertvarkyti pagal šiandienos dvasią.

Be šios praeities, be šios mūsų protėvių darbo, be šios lenkų kalbos dabar tarp kitų tautų atrodytumėme kaip laukiniai - negalėtumėme suvokti ir priimti aukštesnius žmonijos dėsnius ir būtume pasmerkti išnykimui kaip papuasai, nepaisant to, kad nuo senų laikų turime lietuvių kalbą. Jau vien supratimo apie žmonių gimtosios kalbos švietimo poreikį faktas, greičio, su koku vystosi mūsų lietuvių kalba, faktas įrodo, kad mes esame kultūriniu požiūriu moderni tauta, iš praeities turime pagrindą, kuriuo remiantis galime drąsiai kurti savo ateitį.

Lenkų kultūra yra kartu ir mūsų lietuvių kultūra, nes darbas buvo bendras. Tegu tai bus mūsų pasididžiavimas, kad iš mūsų kilo tokie žmonės, kuriuos lenkai prie savųjų priskaičiuoja, nes tai reiškia, kad mes nuo senųjų esame civilizuota tauta, o lenkų kalba taip pat yra mūsų gimtoji, kaip ir lietuvių kalba.

Dažnai pasigirsta priekaištavimų: kas iš to Lietuvai nuo šių iškilių vyrų, iš tos lenkų civilizacijos, jeigu didžioji dalis gyventojų iki šios dienos skaityti ir rašyti nemoka. Į šį teiginį galima atsikirsti, kad prancūzai, italai, anglai ir vokiečiai visai pagrįstai didžiavosi savo civilizacija, nepaisant to, kad praėjusio šimtmečio pradžioje maža visuomenės dalis mokėjo skaityti ir rašyti. Nereikia užmiršti, kad tautos visada ėmė pavyzdį iš pirmaujančių mažumų, atsižvelgdamos į jų papročius, tradicijas ir labai sparčiai vystėsi kultūriniu požiūriu. Tas pats vyko ir Lietuvoje, kuri, nepaisant didelio skaičiaus neraštingų analfabetų, priklausau ratui šalių, kurių visa visuomenė dabar yra pasirengusi prisitaikyti prie šiuolaikinių, labai sudėtingų poreikių ir santykių su Vakarų Europa. Taigi, Lenkijos kultūra, nepaisant didelių nelaimių, su kuriomis susidūrė Lietuva ir Lenkija XVIII a., nepaisant didelių civilizacinių sunkumų, iki šių dienų visgi suspėjo parengti visuomenę priimti naujas gyvenimo sąlygas.

Kalbos skirtumai toliau negali ir neturi prisidėti prie kažkokių tarpusavio nesutarimų, o visas pastangas turime nukreipti šalies švietimo lygio kėlimui. Lietuviškos, lenkiškos arba baltarusiškos mokyklos turi būti steigiamos visur, kur tik yra tam poreikis, nes visų pirmą mokykloje turi būti mokoma ta kalba, kurią supranta mokiny, o tokia kalba gali būti tik ta, kuria vaikas kalba namuose. Negalima vaikų priversti mokykloje mokytis viena arba kita vietine kalba tam, kad pakeisti baltarusį arba lenką į lietuvį ir atvirkščiai, nes mes visi esame viena tauta ir mūsų visų tėvynė yra ta pati Lietuva, kokia ji buvo mūsų protėviams.

Mūsų bendrasis tikslas turi būti kaip galima geresnė švietimo plėtra, taigi mokykime mūsų vaikus tokia kalba, kokia jie gali lengviausiai suprasti mokslą.

Laisvoje žemėje neturi būti rūpesčio dėl to, kad viena arba kita kalba yra svarbesnė, nes visos kalbos turi būti lygiavertės, o atsižvelgiant į mažumų teises, tėvai ir vaikai turi turėti galimybę pasirinkti mokyklą, kuri jiems patinka. Visada turime atsižvelgti į tai, kad gera mokykla yra šalies gerovės pagrindas, o piniginės lėšos, reikalingos išlaikyti įvairias mokyklas, visada turi būti skirtos, nes mokykla visuomenei yra kaip geriamasis vanduo, kaip duona kasdieninė! Neatsiribokime Kinijos siena dėl tariamo etnografiškumo, nes ribos palei šią sieną nubrėžti nesugebėsime, o tik vieni kitus susilpninsime be jokios priežasties. Atminkite, kad kuo mažesnis bus teritorinis vienetas, tuo jis bus mažiau reikšmingas bendrame valstybiniame lygyje ir tuo sunkiau bus seime atlikti reformą, reikalingą šioms mokykloms. Lietuvos provincijos turėtų atsirasti minėtose ribose, kuriose ji seniai egzistavo, kuriose ji buvo XVIII a. pabaigoje, tose ribose, kuriose gyventojai tarpusavyje yra sujungti bendra tradicija, bendrais papročiais, neatsižvelgiant į tai, kokia kalba jie kalba.

Lietuvoje niekada nebuvo etninių konfliktų ir kiekvienas vartojo tokią kalbą ir išpažino tokį tikėjimą, kuris jam buvo priimtiniausias. Kai XVII a. ir XVIII a. kaimyninėje Rusijoje buvo persekiojami sentikiai, jie grupėmis persikeldavo į Lietuvą, kur juos širdingai priimdavo ir, kur jie iki šios dienos išsaugojo savo kalbą, tikėjimą ir tradicijas.

Lietuvoje kaip ir visoje Europoje iki XVIII a. pabaigos egzistavo gyventojų suskirstymas pagal sluoksnius, susidedančius iš šlėktos, valstiečių ir miestiečių, tačiau šlėktos, kaip pirmaujančio sluoksnio, santykis, ypatingai valstiečių atžvilgiu, Lietuvoje labiau negu kur nors kitur buvo žmogiškas, o ypač palyginus su Rusija,⁷ nes Lietuvoje po Lenkijos Respublikos žlugimo baudžiavos kaip tokios nebuvo, kiekvienas valstietis galėjo laisvai judėti iš vienos vietos į kitą. Valstiečių pririšimas prie žemės arba tikrosios nelaisvės įvedimas įvyko po to, kai šį klausimą sureguliovo Rusijos vyriausybė.⁸

⁷ Rusijoje Jekaterinos II valdymo laikais 1792 m. buvo uždrausta valstiečiams pateikti skundus dėl juos engiančių rusų bajorų. – *Autoriaus pastaba.*

⁸ Šis teiginys nėra teisingas, nes Abiejų Tautų Respublikoje prieš padalijimus egzistavo klasikinė baudžiava su valstiečių pritvirtinimu prie žemės ir visišku jų pavergimu savininkui. Boleslovo Jaloveckio Abiejų Tautų Respublikos žemdirbių santykių įvertinimas – aiškiai idealistinis. Tačiau, šių santykių sistemoje buvo keletas kategorijų valstiečių, kurie priklausė „laisviesiems“, nors, pasak Valentinos Golubevos ir Irinos Kiturkos, tai buvo ne juridinė, o moralinė socialinė sąvoka“. Būti „laisvu“ nereiškė būti laisvu nuo feodalinės priklausomybės pančių ir turėti galimybę palikti ir keisti gyvenamąją vietą. Kol valstietis buvo priskiriamas „laisvųjų“ grupei, tol jis nebuvo verčiamas dirbti tik baudžiavos darbų žemės ūkyje“ (Baltarusijos Istorija, 2004:184). – *Mokslinio redaktoriaus pastaba.*

Tačiau, nepaisant to, dar per 1817 metų bajorų rinkimus Vilniuje daugelis iš Lietuvos bajorų pareiškė norą suteikti valstiečiams laisvę.⁹ Todėl tais metais buvo renkami parašai, kas pasisakė už laisvės suteikimą o kas prieš. Iš visų 8 deputatų tik vienas pasisakė prieš valstiečių išlaisvinimą. Tačiau, buvo priimtas įsakymas draudžiantis bajorams spręsti dėl valstiečių išlaisvinimo. Be to, valdant carui Aleksandrui II Lietuvos bajorai pirmieji Rusijos valstybės teritorijoje iškėlė klausimą dėl valstiečių išlaisvinimo.

Šie istoriniai pavyzdžiai rodo, kad tarp bajorų ir valstiečių Lietuvoje visada egzistavo broliškas santykis, kuris dar kartą pasireiškė susitikime, vykusiam 1905 m. rugsėjo mėnesį prie generalinio gubernatoriaus prezidentūros Vilniuje, sprendžiant dėl apskričių savivaldos įvedimo. Iš visų Vilniaus, Kauno ir Gardino gubernijų apskričių nuo bajorijos deleguotieji asmenys vieningai pasisakė už vieningą apskritį, už visišką valstiečių ir bajorijos lygiateisiškumą ir už visiškai vienodą bajorų ir valstiečių apmokestinimą, perkelti dalį mokesčių ir prievolių, kylančių iš žemės, ant bajorijos.

Esminis Lietuvos provincijos principas buvo svetimo turto neliečiamumas ir bendra pagarba, kylanti iš bendros nacionalinės etikos, kurios per keturiasdešimt metų negalėjo pakeisti net vyriausybės, siekdamas sugriauti valstybę ir demoralizuoti jos gyventojus.¹⁰

Svarbi Lietuvos provincijos savybė taip pat yra individualus žemės valdymo pobūdis. Jis suteikia galimybę žemės ūkį vystyti palaipsniui, ypač tais atvejais, kai pagal vienietines gyvenvietes reikia atskirti kaimus, išlaikant minimalias ūkinio vieneto teritorijas, kurių negalima padalinti taip nuosavybės teisių perėmėjui. Bet kokie kiti bandymai naudoti žemes Lietuvoje šiuo metu negalimi. Visi jie yra gražūs teorijose, ypač tais atvejais, kai neatsižvelgiama į šiandienines sąlygas ir ekonominius šalies bei užsienio santykius. Jie įveda sumaištį į socialinę ekonomiką, kuri reikalauja atsižvelgti į visus elementus, sudarančius vieną šios ekonomikos visumą.

Tik evoliucijos keliu, bendrai su visuomeninių santykių visuma, gali būti pakeista žemės naudojimo forma. Kol kas visi smurtiniai reformų įsikišimai, kuriuos buvo bandoma atlikti, nedavė jokių teigiamų rezultatų. Kas dėl komunistinio žemės valdymo Rusijos gubernijose, tai dabar plačiai yra pripažįstama, kad šis būdas yra netinkamas, nes jis privedė valstiečių visuomenę prie visiškų griuvėsių ir kančių.

⁹ Panašios nuotaikos tuo metu vyravo ir tarp kitų Baltarusijos regionų bajorų. 1817 m. už asmens laisvės suteikimą valstiečiams pasisakė Balstogės regiono seimelis, o 1819 m. – Vitebsko gubernijos seimelis Daugpilyje. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

¹⁰ Šiuo atveju mes susiduriame su subjektyviu Boleslovo Jaloveckio rusų valdymo laikotarpio po sukilimo numalšinimo Baltarusijoje ir Lietuvoje įvertinimu. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

Dabartiniuose Lietuvos kaimuose kiekvienas atskiras ūkis, kuris susideda iš prie kaimo esančių trijų laukų sklypų ir bendros ganyklos, yra iš esmės priklausomas nuo viso kaimo, todėl reikia panaudoti visas tinkamas priemones tam, kad išlaisvinti kaimus iš kolonizacijos, kad kiekvienas ūkis turėtų žemę vienoje vietoje ir galėtų veikti savarankiškai. Tik esant šioms sąlygoms kiekvienas ūkis galės sėkmingai egzistuoti ir tęsti savo veiklą. Be to, reikia, kad mažiausias ūkio vienetas turėtų tiek žemės ploto, kad jo užtektų išlaikyti vidutinę valstiečių šeimą.

Toks mažiausias vienetas jokių būdu negali būti padalintas tarp šeimos narių ir jį nepadalintą turi perimti teisių perėmėjas. Atsižvelgiant į tai, kad dabartinis valstiečių asmeninis turtas Lietuvoje dėl šeimyninių padalijimų dažniausiai buvo išskaidomas taip, kad atskiras ūkinis vienetas negali išmaitinti vidutinio dydžio šeimos, reikia, kad kaimas būtų dekolonizuotas sujungiant tokius smulkius ūkius į vieną, kuris atitinka pripažintą normalų ūkinį vienetą, suteikiant kompensaciją toms šeimoms, kurios turėtų atlaisvinti savo ūkius. Kompensacija gali būti suteikta pinigais arba natūra, suteikiant dalį kitame normaliaame ūkio vienetė, sudarančiame vienetinę koloniją.

Nurodytą reformą, o taip pat ir kitą racionalų kaimo gyventojų būvio kūrimą Lietuvoje gali atlikti tik tam tikslui sukurtas „Bank Prowincji Litewskiej Ziemioregulacyjny“ bankas, kuriam vadovauja žmonės visapusiškai susipažinę su vietos teise, ekonomika ir tradicijomis. Ūkinis bankas, veikiantis kaip viena iš visos Lietuvos provincijos vietos savivaldos institucijų, turi turėti teisę išleisti hipotekos lakštus, o tam, kad galėtų suteikti paskolas su žemomis palūkanomis, iš visos Lietuvos provincijos pajamų turi gauti tam tikras metines subsidijas. Su šios institucijos pagalba būtų galima įgyti didelius žemės plotus, kurie dabar priklauso vyriausybei ir privatiems asmenims, palaipsniui sureguliuoti ir padidinti namų ūkių skaičių, kurių normalus nepadalijamasis ūkinis vienetas turi būti griežtai apibrėžtas, ir sudaryti vieną koloniją kartu su žeme, kaip vieną vienetą.

Tikėtina kad privatūs didelių žemės plotų, kuriuose sunku vykdyti žemės ūkio veiklą su atitinkamu pelnu, savininkai noriai ūkiniam bankui pardavinės nereikalingus plotus, o privačiose rankose esantys ūkiai bus tinkamai prižiūrimi bei pageidaujami bendroje šalies ekonomikoje, pavyzdžiui, gyventojų iš gretimų apylinkių, kaip pagrindas ne tik žemės ūkio, bet ir tradicijų puoselėjimui. Be to apylinkių gyventojai turėtų žymiai didesnes nuolatinės pajamas nei tuo atveju, jeigu šis turtas būtų padalintas tarp tų pačių asmenų. Tam, kad padidinti žemės produktyvumą, žemės savininkai

turi negailėti lėšų žemės apdirbimui, inventoriui, veiklai, ir beveik visi išleisti pinigai sugrįš į tos apylinkės žmonių rankas, kaip užmokestis už darbą.

Dėl visos šalies visuomenės gerovės, visų pirma turime stengtis, kad žemės plotai būtų derlingi, kad darbininkas būtų tinkamas apdirbti žemės plotus. Žemės plotai gali būti didesni ir mažesni, tačiau kiekvienas iš jų, net ir tas mažiausias, turi sudaryti vieną nedalomą visumą. Didesni žemės plotai yra turtas, vidutiniai žemės plotai sudaro palivarkus, mažesni žemės plotai - tai kolonijos, o mažiausias žemės plotas yra kolonija, atitinkanti normalaus nedalijamo ūkinio vieneto, kurio pagrindu vidutinė valstiečių šeima gali išsilaikyti, dydį. Visi šie žemės plotai, turtai, palivarkai ir kolonijos turi laisvai pereiti iš vienų žmonių rankų į kitas, tiems, kurie geriausiai gali apdirbti žemes, nes ne kiekvienas turi pašaukimą dirbti žemės ūkyje, o gali būti naudingesni sau, savo šeimai ir visai šaliai kitoje socialinio darbo srityje, parodant iniciatyvą ir asmeninę aistrą. Negali visi žmonės būti ūkininkais, tačiau kiekvienas žmogus turi teisę įsigyti turtą, palivarką, arba koloniją, taip pat, kaip mieste galima įsigyti namus, fabrikus, amatininkų dirbtuves ir t.t. Tegul kiekvienas vyras dirba ten ir toje srityje, kurioje jam yra maloniausiai dirbti, ir tada mes turėsime gerus ūkininkus, mokslininkus, amatininkus ir t.t. ne iš prievartos, o iš pašaukimo.

Tik skirkime reikalingą kiekį lėšų mokslui ir žmonių išsilavinimui ir sukursime pagrindą tam, kad kiekvienas žmogus pagal savo galimybes ir norus mokysis vienos arba kitos profesijos, o tada duonos netrūks niekam ir šalyje bus bendra harmonija, nes kiekvienas jaus pareigos jausmą kitų žmonių atžvilgiu ir supras ko turi reikalauti iš savęs. Reikia suprasti, kad visur yra išimčių, todėl jų atsiras ir pas mus. Atsiras nevykėlių, bus piktos valios žmonių, tačiau gerai suorganizuota visuomenė visada įstengs su atitinkamu valstybinių institucijų ir jų vadovų pagalba iš aplinkos pašalinti tuos neigiamą įtaką darančius žmones.

Vienas iš svarbiausių dalykų organizuotoje visuomenėje yra tinkamai apmokestinti kiekvieną šalies pilietį atitinkamai pagal jo gaunamas pajamas. Jeigu ši reforma bus tinkamai įvykdyta, tai lėšų atsiras viskam ir dabar varganame mūsų krašte atsiras klestinčių kolonijų šalia palivarkų ir gerai ūkiškai organizuotų dvarų. Nevaisingos dykumos bus užpildytos miškais, o ežeruose ir upėse atsiras daug žuvų. Kaimuose bus plėtojama amatininkystė ir žemės ūkis, o mūsų miestuose bus pastatyta daug fabrikų, atsiras kredito ir ūkio institucijų, visur plėtosis įvairaus pobūdžio įmonės, viešosios bibliotekos skleis žinias ir šviesą. Tada turėsime mokyklas, ligonines, prieglaudą neturtingiesiems, mes turėsime gražius arklius,

gerus galvijus, dosniai duonos, pieno ir medaus. Klestės mūsų miestai ir miesteliai, o turtingi žmonės suvažiuos į mišias mūrytuose bažnyčiose, į susitikimus dėl ūkio klausimais, į savivaldybes arba bendruomenes mokyti arba gerai praleisti laiką.

Kaimuose ir miesteliuose įsteigsime nemokamas liaudies mokyklas, kad kiekvienas mokėtų skaityti, rašyti, skaičiuoti, kad visi suprastų, kas tai yra pasaulis, bent jau bendrai žinotų žmonijos, o ypatingai savo tautos, istoriją, pažintų bendrus ekonomikos mokslų arba amatų pagrindus.

Miestuose įsteigsime įvairaus pobūdžio mokyklas tam, kad kiekvienas kuris nori, galėtų mokyti tam tikroje srityje, o Vilniuje, senoje Lietuvos sostinėje, bus įsteigtas universitetas, iš kurio sklis šviesa po visą mūsų kraštą!

Mes visi to linkime ir taip turi būti, nes mes esame tauta, kuri supranta mūsų praeitį ir ateities idealus.

Visi Lietuvos provincijos piliečiai nežiūrint į kalbos, tikėjimo ir padėties skirtumų, paduokime sau rankas ir atsargiai, bet be abejonių, siekime tikslo. Ar tai valstietis, ar bajoras, ar amatininkas, ar prekybininkas - visi mes esame lygus ir padėkime vieni kitiems, o Dievas padės mums!

Mūsų bendruomenės pirmasis savivaldos vienetas, nesvarbu, ar tai kaime, ar tai mieste, turi būti „vietos savivaldybė“, paskui „valsčiaus žemių savivaldybė“, toliau „gubernijų žemių savivaldybė“ ir pabaigoje visos lietuviškos provincijos žemių savivaldybė Vilniuje.

Visos šios savivaldybių institucijos reikalingos Lietuvos provincijos gyventojams, o bendriems valstybėms reikalams ir siekiant reikšmingų mūsų kraštui teisių - iš visos mūsų provincijos turi būti išrenkami atstovai į valstybės dūmą Sankt Peterburge. Valstybės dūmoje mūsų išrinkti atstovai turės atstovauti visos šalies interesus, todėl pasirenkant atstovus mes turime būti labai atsargūs.

Visų pirmą, mūsų atstovai valstybės dūmoje turi būti labai protingi žmonės, kurie žino šalies poreikius, ir gali ten dirbti bei ginti mūsų interesus. Mūsų atstovai valstybės dūmoje tarpusavyje turi gerai sutarti tam, kad galėtų veikti kartu ir gauti geriausias savivaldybių teises mūsų provincijai, nes tik tada galėsime tikėtis atitinkamos šalies plėtos ir jos gyventojų gerovės.

Visų antrą, mes turime reikalauti, kad valstybės dūma pripažintų Lietuvos provinciją su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės 1790 metų sienomis ir su visos provincijos valdžios institucija Vilniuje, o tada reikalauti visos provincijos, gubernijų ir valsčių ir savivaldos.

Į savivaldybių savivaldos kompetenciją turi patekti:

1) švietimas,

- 2) nacionalinė sveikata ir gyvūnų sanitarija,
- 3) įrengimų ir žemės ūkio santykių tobulinimas,
- 4) žemės ūkis, pramonė ir šalies prekyba,
- 5) keliai ir vietinis geležinkelis, o taip pat visas vietinės reikšmės susisiekimas sausumos ir vandens transportu,
- 6) visos labdaros institucijos,
- 7) visos kreditavimo, draudimo, prekybos, maisto įstaigos ir t.t.
- 8) žemės ūkio, pramonės bendrovės ir t. t.
- 9) visos provincijos, gubernijos, apskričių ir savivaldybių apmokestinimas,
- 10) miesto ūkis,
- 11) vietinis paštas ir telefonai,
- 12) religijos išpažintis,
- 13) teismai,
- 14) žemės policija,
- 15) maisto produktų tiekimas žmonėms,
- 16) kariuomenės dislokavimas ir t.t.

Valsčiaus savivalda turi veikti valsčiaus teritorijoje; apskrities žemių savivalda - atitinkamai apskrities teritorijoje, taip pat apimdama ir klausimus, susijusius su visais arba keliais valsčiais, gubernijų žemių savivalda atitinkamai - gubernijų teritorijoje, taip pat apimdama ir klausimus, susijusius su visomis arba keliomis apskritimis, kurios priklauso vienai gubernijai, o Lietuvos provincijos žemių savivalda turi apimti klausimus, susijusius su visomis gubernijomis, kurios įeina į provincijos sudėtį. Valsčiaus savivalda susideda iš žmonių, kuriuos išrinko to valsčiaus gyventojai; apskrities savivalda susideda iš delegatų, išrinktų iš visų apskrities valsčių, gubernijų savivalda susideda iš nuo visų gubernijos savivaldos apskričių deleguotų asmenų, Lietuvos provincijos savivalda Vilniuje sudaroma iš gubernijų savivaldos deleguotų asmenų.

Bendrai apibrėžta Lietuvos provincijos savivaldos organizacija kelia visos eilės institucijų, kurios įvykdytų aukščiau nurodytos programos tikslus ir veiksmus, įsteigimo poreikį. Visose šiose institucijose turi būti vartojamos vietinės kalbos, o bendraujant su valstybinėmis institucijomis turi būti vartojama valstybinė kalba.

Tegul gera valia, noras dirbti ir solidarumas mūsų neapleidžia, o ateityje mūsų laukia pergalės ir mylima Lietuva, mūsų tėvynė, bus sveikatos šaltinis mums visiems.